

DET KALLA KRIGET UNDER 1958

Av professor TORVALD HÖJER

ÅRET 1957 inom storpolitiken slöt under intrycket av dels den stora prestigeframgång, som Sovjet inhöstade med sina första sputnikar, dels presidenten Eisenhowers slag-anfall, vilket ytterligare underströk det nog rätt allmänna intrycket av en viss initiativ- och planlöshet inom ledningen för västblockets starkaste makt. Å andra sidan hade marskalk Sjukovs plötsliga fall markerat den fortsatta förekomsten av allvarliga sakliga eller personliga spänningar inom den ryska hierarkin, medan händelseutvecklingen i Mellersta Östern hade givit amerikanerna och engelsmännen åtminstone den tillfredsställelsen, att konung Hussein av Jordanien ännu en gång hade lyckats rida ut stormen i sitt oroliga rike. Som en allt svårare belastning för Västerens politik liksom för Frankrikes inre jämvikt avtecknade sig däremot vid årsskiftet det alltjämt pågående inbördeskriget i Algeriet, som band stora delar av Frankrikes i och för sig otillräckliga försvarskrafter och försvårade Västerens politiska förbindelser med de allt mer inflytelserika nya asiatiska och afrikanska staterna.

Det är i huvudsak samma problemkomplex, som här nyss antytts, vilka även under 1958 dominerat bilden av det utrikespolitiska skeendet, låt vara att mot årets slut även de östasiatiska och tyska frågorna åter aktualiserats på ett hotfullt sätt.

Årets första del fick till stor del sin prägel av nya förskjutningar av det labila politiska läget i Mellersta Östern. På västhåll hade man under senare delen av 1957 varit mycket bekymrad över det alldeles uppenbarligen starkt tilltagande ryska och kommunistiska inflytandet i Syrien, vilket tycktes hota denna stat med ödet att bli en sovjetisk satellit i själva Medelhavsområdet. I slutet av januari tog emellertid utvecklingen en helt ny riktning i Damaskus, då Egypten och Syrien plötsligt sammanslöt sig till en gemensam statsbildning under namnet den Förenade arabrepubliken. Denna tilldragelse, som i realiteten innebar, att Syrien förvandlades till en egyptisk provins, utgjorde naturligtvis i första hand en ny stor framgång för presidenten Nasser. Det skulle emellertid snart visa sig, att Syriens uppgång i

den imperialistiska egyptiska storstaten inte utgjorde någon motsvarande vinst för Nassers protektor i Moskva. Tvärtom torde ett skäl för de dittills makthavande i Damaskus till att låta sig absorberas av Egypten just ha varit deras oro för att ett självständigt Syrien skulle råka helt under kommunistiskt inflytande. Med stöd av erfarenheterna från Egypten kunde man däremot vänta sig, att den nasserska militärregimen skulle hålla de kommunistiska kretsarna i Syrien särdeles kort. Denna förväntan infriades också, och så till vida innebar upprättandet av den Förenade arabrepubliken åtminstone i den första omgången ett bakslag för kommunismen i Mellersta Östern, samtidigt som det givetvis ur rent utrikespolitisk synpunkt var en framgång för Ryssland.

Nassers nya framstöt utgjorde ännu klarare än förut ett försök att taga ledningen av hela den panarabiska rörelsen. Detta drag intensifierades ytterligare, när det avlägsna Jemen efter en månad affilierade sig med Förenade arabrepubliken under bevarande av sin egen statliga identitet. Då hade redan ett motdrag gjorts av Nassers främste motspelare inom den arabiska världen, den gamle Nuri-es-Said i Bagdad, som skapade en motsvarande federation av de bägge hasjemitiska kungarikena, Irak och Jordanien, under konung Feisals spira. Mot det av Moskva understödda Kairos panarabiska an-

språk stod sålunda den med västern allierade regimen i Bagdad, vilken i motsats till Nasser inte stödde sig på den nya medelklassen utan på de gamla härskande kretsarna inom arabvärlden. I denna tävlan kunde Nuri mot Nassers demagogi ställa de flödande oljekomsterna, som gjorde Irak till det ekonomiskt högst utvecklade bland arabrikerna. En förskjutning till Nassers förmån var det emellertid av allt att döma, då konung Saud av Saudi-Arabien, på vilken amerikanerna 1957 hade satsat alldeles särskilt, i mars mer eller mindre frivilligt överlät den aktiva maktutövningen åt sin mot Nasser sympatiskt inställda broder. Därmed svängde det likaledes oljerika Saudi-Arabien åter tillbaka från den med hasjemiterna lierade politik i opposition mot Nasser, som det hade fört under den jordanska krisen 1957.

Fram på vårkanten flyttades maktkampens yttre manifestationer över till en vrå av Mellersta Östern, som ditintills hade framstått som en jämförelsevis fridfylld oas — den ekonomiskt blomstrande lilla republiken Libanon. Dess regering under president Chamoun och utrikesminister Malik hade fört en klart västorienterad politik och därför varit en nagel i ögat på både Nasser och hans beskyddare i Moskva. Nu utlöste Chamouns försök att i strid med den gällande författningen bli omvald till president en upprorsrörelse, som i viss mån

också fick en prägel av muhammedansk resning mot det kristna elementet i Libanons styrelse. Oroligheterna föranledde den libanesiska regeringen att inför FN:s säkerhetsråd anklaga Nasser för inblandning i Libanons inre förhållanden. Anklagelsen torde ha varit särdeles välmotiverad redan med hänsyn till den propaganda, som förekom i den statsdirigerade Kairopressen liksom i den egyptiska radion. På svenskt förslag tillsattes en internationell observationskommitté i Libanon med rätt hårt begränsade befogenheter. Denna kommitté förklarade i början av juli, att den inte hade iakttagit någon infiltration från Syrien i Libanon. Iakttagelsens sanningsvärde torde vara rätt ovisst, men dess förekomst i ett officiellt FN-dokument var obestriddligen en trumf för Nasser och Moskva och en motsvarande motgång för Amerika, vars möjligheter att intervensera till den lagliga Beirutregeringens hjälp därmed hade avsevärt beskurits. Det uppstod på sina håll ett intryck av att FN:s ledning tenderade att åter föra samma nasservänliga politik som under Suezkrisen.

Men vid denna tidpunkt skulle krisen i Mellersta Östern plötsligt flamma upp i full låga på ett helt annat håll. Den 14 juli utbröt alldeles oväntat en militärrevolt i Bagdad. Hela den hemmavarande kungliga familjen och någon dag senare även regeringschefen Nuri massakrerades under alldeles ovan-

ligt brutala och upprörande former, och även några europeiska besökande i Bagdad delade samma öde. I spetsen för de revolterande truppena övertog en militärjunta under general Kassem ledningen, bröt förbindelsen med Jordanien och närmade sig Nasser. Väl mest tack vare den omständigheten, att alla potentiella motståndsledare hade massakrerats eller fängslats, kunde han efter några dagar behärska situationen i hela landet. Hur befolkningens stora massa egentligen stod till de kämpande fraktionerna, torde vara omöjligt att avgöra, då en gammal klokhetsregel i dessa länder bjuder den vanlige enkle medborgaren att i sin egen säkerhets intresse hylla segraren med jubel och i förekommande fall bidra till den besegrades massakrering. Att Kassem hade stöd hos vissa yngre officerare och intellektuella med antivästlig och panarabisk inställning, förefaller likväl säkert, liksom att han i viss mån kunde anknyta till traditionerna från den misslyckade protyska kuppen 1941.

Det inträffade innebar en mycket svår motgång för Amerika och England, vilkas arabiska politik i hög grad hade varit baserad på alliansen med Irak och på detta lands medlemskap i Bagdadpakten. Det öde, som nu övergått Nuri och hans konung, innebar också en fruktansvärd prestigeförlust för västmakterna och mycket allvarliga tvivel om deras förmåga att skydda de

arabiska statsmän, som ännu till äventyrs kunde vara villiga att satsa på dem. Saken gjordes knappast bättre av att det enligt åtskilliga bedömares mening var Washington och London, som underlåtit att stärka Nuris ställning inför den allmänna opinionen genom att medge honom de måttliga framgångar i den för alla araber livsviktiga Palestinafrågan, om vilka han vid flera tillfällen lär ha bönfallit, under framhållande av de vådor, som voro förenade med att låta Nasser framstå som arabismens ende pålitlige målsman i detta hänseende.

Det förelåg alldeles klart en ytterst allvarlig fara för att händelserna i Bagdad och västmakternas stora prestigeförlust skulle få omedelbara och katastrofala verkningar i Libanon och Jordanien, där de västorienterade regimerna redan förut kämpade med mycket stora svårigheter. Det var därför naturligt — och väl i sak att betrakta som nödvändigt — att man i Washington och London beslöt sig för skyndsamma motåtgärder för att stötta Chamoun och Hussein liksom för att övertyga de tvivlande om att Västeren ingalunda blivit en *quantité négligeable* i Mellersta Östern. Den amerikanska flottan landsatte marinsoldater i Beirut och Royal Air Force fallskärmsjägare i Amman, i bägge fallen efter direkt framställning härom av vederbörande lands lagliga regering. Sålunda förhindrades en omedelbar

omstörtning av förhållandena inom arabvärlden och räddades åtminstone något av Västerens politiska prestige.

Frågan är emellertid, om man i Washington och London från början hade avsett att inskränka sig till detta eller om man inte egentligen hade varit betänkt på att gå vidare och återställa lagliga förhållanden i Irak. Enligt vissa rykten lär särskilt Turkiet, vars strategiska läge, redan förut rätt bekymmersamt, starkt försämrades genom tillkomsten av en ovänligt sinnad regim i Irak, ha förordat en väpnad intervention mot Kassem. I alla händelser ägde ingen sådan rum. Om detta berodde på att den aldrig varit avsedd eller på att den gamla regimens totala undanröjande gjorde all intervention ändamålslös eller på de hotande truppörelser och andra manifestationer, som under dessa dagar förekommo från rysk sida och tycktes hota med mycket vittutseende förvecklingar, måste i brist på allt autentiskt källmaterial till frågans belysning lämnas helt öppet.

Det återstod att se, dels hur utvecklingen i Irak skulle bli under den nya regimen, särskilt med hänsyn till utformningen av utrikespolitiken, dels hur västmakterna skulle ställa sig till fortsättningen av sin intervention i Libanon och Jordanien. Även en för stunden framgångsrik sådan inblandning ställer alltid till sist problemet, hur man skall kunna avveckla engage-

manget. Att stanna kvar på obestämd tid i Beirut och Amman skulle medföra en svår belastning för västmakterna i förhållande till alla de nya nationerna, eftersom de med skenbart fog skulle kunna framställas såsom alltjämt användande gamla, illa beryktade imperialistiska metoder. Om å andra sidan en avveckling av den militära interventionen i de båda länderna omedelbart eller nästan omedelbart skulle medföra, att bägge såsom mogna frukter fölle i Nassers turban, så riskerade man att vara tillbaka i just den situation, som man hade lyckats avvärja i juli.

Amerikanarna lyckades, efter stora svårigheter, åstadkomma en nödtorftig kompromiss mellan de stridande parterna i Libanon kring valet av överbefälhavaren general Chehab till president med en premiärminister, som nyss hade kämpat med vapen i hand mot Chamoun men nu stod i spetsen för ett slags samlingsregering. I hägn av dessa anordningar kunde så marinsoldaterna under hösten dragas tillbaka. Kompromissen förefaller att vara åtskilligt fetare för den tidigare pro-nasseritiska oppositionen än för Västerens egna anhängare. Den innebär otvivelaktigt, att Libanon i fortsättningen kommer att föra en vida mindre västligt orienterad utrikespolitik än under Malik. Det återstår att se, om kompromissen håller i längden.

Jordanien utrymdes också under hösten av de engelska fallskärms-

trupperna. Det hade rätt allmänt spåtts, att konung Husseins regim ej skulle bli många dagar gammal, sedan den siste brittiske soldaten lämnat hans rike. Dessa spådomar ha i varje fall hittills inte slagit in, utan tvärtom tycks den unge monarkens popularitet under hösten ånyo ha stigit. Det är emellertid allom uppenbart att hans ställning på längre sikt är oerhört vanskelig, i ett rike som saknar historisk och etnografisk enhet liksom ekonomiska resurser och som omges av fiendligt sinnade grannar på de flesta sidor. Husseins särdeles ovissa chans skulle väl ligga i det faktum att varken Saudi-Arabien Irak eller — allra minst — Israel med glädje skulle se Nasser sluka även Jordanien.

Sin yttre välsignelse hade den åtminstone tillfälliga kompromissen i Mellersta Östern fått genom FN. När krisen stod på sin höjdpunkt, hade Krustjev utnyttjat den till att under ytterst hotande åtbörder kräva ett omedelbart förverkligande av det gamla ryska propagandakravet på ett möte på s. k. högsta nivå. Amerika och England hade emellertid endast gått med härpå, om detta möte hölles inom ramen av säkerhetsrådets överläggningar. Krustjev syntes först benägen att svälja denna lösning och förklarade sig i princip och med vissa modifikationer godtaga förslaget. Men detta stötte tydligen på mycket häftig motvilja i Peking. Dels var alltjämt Formosarege-

ringen Kinas representant i det säkerhetsråd, som skulle bilda ram för toppkonferensen, dels skulle Kommunistkina över huvud taget inte få vara med om det storpolitiska skådespelet, där Nehru i stället skulle stå som de färgade folkens store företrädare. Efter en plötslig konferens hos Mao avvisade Krustjev därför det förslag, som han nyss hade synts redo att acceptera. Han begärde nu i stället vad U.S.A. från början hade önskat, nämligen en urtima session i FN:s generalförsamling. Denna motsågs med ganska dystra förväntningar såsom ett sannolikt forum för häftiga motsättningar och för skällsord av en t. o. m. för nutida diplomati kvalificerad beskaffenhet. Så blev emellertid ej fallet, eftersom arabstaterna lyckades ena sig om en gemensam, alldeles intetsägande godviljeresolution, vilken enhälligt antogs av församlingen. Den innebär en uppmaning till arabstaterna att avhålla sig från inblandning i varandras inre angelägenheter och ett uppdrag åt generalsekreteraren att vidtaga åtgärder för att trygga, att FN-stadgans principer iakttoges beträffande Libanon och Jordanien för att underlätta de främmande truppers snabba tillbakadragande.

Iraks förhållanden ha efter den blodiga julikuppen knappast utvecklats alldeles på det sätt, som man nog då i allmänhet väntade. Landet har inte i någon form avslutits till Förenade arabrepubliken

utan bevarat sin självständighet, och Kassem har i vissa hänseenden — särskilt i vad gäller huvudfrågan, d. v. s. oljan — till synes visat västmakterna åtskillig hänsyn. Den bland hans vapenbröder från mas-sakern den 14 juli, som mest framstod som Nassers handgångne man, överste Arif, vilken förväntats komma att spela Nasser till Kassem's Naguib, blev först utlyftad ur regeringen och senare fängslad. Bakom denna linje i skeendet ligger otvivelaktigt en bestämd önskan på många håll i Bagdad att inte ansluta sig i underordnad form till det ganska illa sedda Egypten, vilket av ålder betraktats som en rival om ledarställningen i den arabiska världen. Det är också klart, att om ett självständigt Irak skall kunna utföra de ekonomiska och sociala reformer, som Kassem frikostigt utlovat, måste oljeflödet fortgå ohämmat. Detta förutsätter i sin tur goda förbindelser med de makter, vilka i motsats till Ryssland och Egypten måste förbli de stora avnämarna av den viktiga produkten inom den framtid, som låter sig överskåda, alltså västmakterna.

Trots denna hittills i vissa avseenden ur Västerens synpunkt positiva utveckling är Irak vid årets slut föremål för mycket allvarliga farhågor i London och Washington. I sin maktkamp med Arif och nasserismen har Kassem nämligen ansett sig nödsakad att söka stöd hos det tydligen ganska välorganise-

rade kommunistiska partiet i Irak. Utvecklingen därstädes har därför under de sista månaderna haft en mycket ominös likhet med den i Syrien ett år tidigare — alltså en allt starkare kommunistisk infiltration inom landets styrelse och ett växande militärt beroende av Ryssland i form av allsköns vapenleveranser med ty åtföljande tekniker och instruktörer. Satellitperspektivet har på det mest påtagliga sätt öppnat sig för det nya Irak, och snart sagt vad som helst kan tänkas hända där under 1959.

Parallellt med händelseutvecklingen i Mellersta Östern utspelades under förra hälften av 1958 på ett annat håll i världen ett drama, vars utgång också innebar ett slag mot det amerikanska inflytandet. De svåra missförhållandena i Indonesien, som blivit följderna bl. a. av regeringens rabiata kampanj mot resterna av det holländska inflytandet på det ekonomiska området, liksom javanesernas utnyttjande av de andra öarna, från vilka landets rikedomar i stor utsträckning egentligen härstamma, och presidenten Sukarnos allt tydligare tendens till något slags diktatur av mer eller mindre folkdemokratiskt snitt, allt framkallade ett växande missnöje. Till sist övergingo patriotiska element under ledning av en del högre officerare och några ledande politiker av antikommunistisk färg, efter att under åtskillig tid ha etablerat en relativt obero-

ende styrelse i delar av Sumatra och Celebes, i februari 1958 till formligt uppror mot Sukarno. Det var alldeles tydligt, att man i Washington på mycket goda grunder önskade upprorsmännen all möjlig framgång. Man vågade likväl ej direkt och effektivt stödja dem av rädsla för komplikationer med Ryssland och Kina, vilka givetvis skulle ha tagit Sukarnos parti. Så blev resultatet, att den officiella regeringen efter ganska omfattande militära operationer lyckades bryta det organiserade motståndet på öppna fältet och reducera motparten till guerillaband i det inre av Sumatra och Celebes. Hoppet för att en utveckling i allt mer kinesisk riktning skall kunna undvikas i ett av världens rikaste och strategiskt viktigaste men efter holländarnas avtåg mest vanstyrda områden, ligger väl nu närmast i att den indonesiska armén skall fortsätta att visa den antikommunistiska hållning, som hitintills har utmärkt dess politiska uppträdande. Av Sukarno torde Västern däremot överlag knappast ha mycket gott att vänta.

Karakteristiskt för det storpolitiska skeendet under 1958 har varit, att i ungefär samma stund, som ett visst lugn åter sänkt sig över en av de kalla krigets skådeplatser, har spänningen med full kraft brutit ut på ett annat håll. Regelbundenheten härutinnan har varit så stor, att man har svårt att släppa tanken på tillvaron av en eller fle-

ra mäterregissörer för detta makabra skådespel. Knappt hade Mel-lersta Östern återgått till sina blygsamma föreställningar om normala politiska förhållanden, så började kanonerna tala vid Formosa-sundet efter flera års tystnad. Det var åter fråga om ett av de allra besvärligaste problemen i efterkrigs-världen, nämligen det förhållandet, att den kinesiska nationalistrege-ringen vid sin flykt över till For-mosa för ungefär ett årtionde se-dan hade lyckats bevara herraväl-det över de omedelbart intill fast-landets kust belägna öarna Matsu och Quemoy. Innehavet av dessa gav åt Chiang möjligheten att fram-ställa tanken på en återinvasion av fastlandet såsom en alltjämt grip-bar verklighet. För herrarna i Pe-king innebar det en motsvarande rätt kännbar prestigeförlust att ej ha lyckats sopa rent på sin tröskel. Redan detta måste för Mao och hans kumpaner innebära goda skäl för en aktion, men därtill kom nå-got annat. Det var alldeles tydligt, att ett allvarligt företag mot kust-öarna skulle försätta Washington i en ytterst obehaglig situation. Å ena sidan kunde man där befara, att Chiangs avhysning från Quemoy och Matsu kunde få de allvarligaste följder för hans ställning på själva Formosa och därmed för hela den amerikanska maktpositionen i väst-ra Stilla havet. Å den andra åter var det lika klart eller ännu kla-rare, att såväl Amerikas europeiska bundsförvanter som stora delar av

den amerikanska opinionen själv med allra största olust skulle se landet invecklat i fientligheter för den politiskt bankruttrade Chiangs och de obetydliga kustöarnas skull. Man kunde riskera ett krig utan alli-erade och med det egna landet starkt delat.

Den amerikanska Formosapoliti-ken under höstens kris måste under sådana förhållanden gå ut på att stödja Chiang utan att göra det allt-för öppet och att hota Peking med direkta fientligheter, om de röda ginge till samlat angrepp mot öarna, men utan att oåterkalleligen binda sig för några drastiska steg. Det gällde alltså att lavera, som det förr plägade heta i dylika sammanhang. Denna taktik har i varje fall hittills varit framgångsrik. Frampå hösten dog kanonbullret vid Formosasun-det åter bort utan att något egent-ligen hade hänt. Nationalisterna stå alltjämt kvar på kustöarna; en av den amerikanska diplomatiens vik-tigaste uppgifter torde vara att före nästa aktualisering av frågan få dem därifrån på ett sätt, som beva-rar Chiangs ansikte. Det torde emel-lertid vara särdeles tvivelaktigt, om man i Peking är beredd att med-verka till en uppgörelse, som skulle befria Washington från ett av dess tyngsta bekymmer. Spelet i Formo-sasundet kan återupptagas, när helst det röda Kina så finner lämp-ligt.

Med ungefär samma precision, som kanonerna vid Formosasundet

hade spelat upp, när Irak-krisens efterdyningar hade börjat lägga sig, så aktualiserades nu Berlinfrågan, samtidigt som lugnet åter sänkte sig vid den kinesiska sydkusten. Även här kunde det påräknas, att västsidas enighet ej skulle vara alldeles fullständig rörande det problem, som bragtes på tapeten. Visserligen var Förenta staternas prestige hårt engagerad i Berlin och visserligen var Västtysklands engagemang i denna fråga så djupt, att Amerika ej gärna kunde rygga sin ställning även av hänsyn till denna betydelsefulla bundsförvant, vars ekonomiska, industriella och militära styrka är i ständigt växande. Men däremot kunde möjligen påräknas, att varken England eller Frankrike så snart efter 1938–1945 års händelser skulle vara villiga att taga till och med risken av ett atomkrig på en fråga, som dock främst var tysk och inte direkt gällde dem själva.

Även bortsett från denna möjlighet att slå in en kil mellan motsidans makter hade Ryssland alldeles påtagliga motiv för att taga upp Berlinfrågan. Det gällde att få Östtyskland erkänt som en riktig stat av västmakterna. Det gällde vidare att genom en rysk seger och en Västerens reträtt just i denna fråga starkt påverka opinionen väster om Elbe och Saale och övertyga den om utsiktslösheten i att genom anslutning till västmakterna uppnå en lösning av det tyska problemet. Vad Moskva nu föreslog — östra

Berlins införlivande med Östtyskland och Västberlins förvandling till en »fri stad» utan västmaktsgarnisoner — öppnade därjämte för framtiden inte endast möjlighet till Östtysklands fullständiga erkännande som oberoende stat utan också till Västberlins snara införlivande med denna stat, som på alla sidor omgav det. Om västtrupperna en gång kommit bort från Berlin, behövde en kupp där inte omedelbart utlösa storkriget. Moskva skulle i sådant fall ej sakna skäl att kunna hoppas på att en bred opinion skulle göra det svårt åtminstone för regeringarna i London och Paris att sätta sina nationers hela existens på spel till följd av något som skenbart redan kunde te sig blott som ett, låt vara beklagligt, fait accompli. Det skulle mycket väl kunna bli det beryktade »att dö för Danzig» i ny upplaga.

Krustjevs förslag framställdes i ett slags halvultimativ form, i det att han uttryckligen förbehöll sig fria händer för det fall, att västsidan inte inom sex månader komme med antagliga förslag.

På denna punkt står frågan alltjämt vid årsskiftet, eftersom västmakterna efter en rätt lång betänketid endast avlätit svar, vilka i allt väsentligt innebära, att de stå kvar vid sin gamla ståndpunkt, d. v. s. urgera sin absoluta rätt att fortsätta Berlinockupationen liksom ryssarnas bristande befogenhet att egenmäktigt sätta in östtyskarna såsom sina efterföljare i Berlins

styrelse. Man vidhåller också, att Berlinfrågan endast bör tagas upp till diskussion i samband med det tyska spörsmålet i dettas helhet och med det europeiska säkerhetsproblemet över huvud taget. Det är emellertid ett faktum, att åtskilliga röster höjts på västsidan, bland dem George Kennans som på senare tid spelat en rätt egendomlig roll, för att man ej denna gång skall låta det stanna vid vad man kallar en negativ ståndpunkt utan komma ryssarna i någon mån till mötes. Såsom skäl härför brukas givetvis anföras folkpsykologiska skäl, d. v. s. risken att inför världsoinionen komma att framstå som den oersonliga parten, vars non-possumuspolitik hindrar ett biläggande av det kalla kriget. Hur långt reträtten i så fall bör fortsättas och vad som i olika hänseenden kan bli dess följder, brukar man inte gärna lämna närmare uppgifter om. Ännu så länge tycks Dulles emellertid ha situationen i sin hand i Amerika liksom Adenauer i Tyskland. Man får likväl ej glömma, att rikskanslern numera är en mycket gammal herre, vars en gång kommande efterträdare alltjämt är okänd. Dulles' ställning åter har otvivelaktigt blivit i viss mån rubbad genom det stora republikanska nederlaget vid höstens mittperiodsval i Förenta staterna, där hans utrikespolitik och dess förmodade risker tillhörde de ting, som framför allt lämnade ammunition åt regeringens veder-sakare.

Åtskilligt har spekulerats angående vilka åtgärder som Moskva kan tänkas komma att vidtaga, om de sex månaderna löpa till ända utan någon uppgörelse. Någon moderniserad form av Berlinblockaden för tio år sedan har därvid gärna nämnts som en möjlighet. Västmakterna å sin sida ha ej heller försummat att antyda sin beredskap att, om så skulle tarvas, lämna en tidsenlig version av den berömda luftbron. På sakernas nuvarande föga framskridna ståndpunkt torde det vara klokast att ej gå för långt i kannstöperier om den eventuella utvecklingen kring Tysklands forna huvudstad.

Parallellt med det verkliga politiska skeendet, d. v. s. den intensiva maktkampen mellan de bägge stora blocken, pågingo också som ett slags skuggspel förhandlingarna i avrustningsfrågan liksom diskussionerna om modaliteterna för ett möte på högsta nivå för att åvägbringa en internationell avspänning. Då de alltjämt inte ha lett till något slags gripbart resultat och då det förefaller ganska tydligt, att den ena sidan driver dem blott för att uppnå vissa propagandafördelar, kunna de här förbigås.

Vad angår den inre utvecklingen i de ledande staterna, har den blott på ett håll, nämligen Frankrike, varit av speciellt intresse. Här har redan berörts, att de amerikanska valen i början av november med-

förde en mycket stor demokratisk framgång, som ytterligare försvagade Eisenhowerregeringens ställning, ehuru det i varje fall än så länge knappast förefaller särskilt troligt, att detta kommer att medföra några större följder för amerikansk utrikespolitik. I England förefaller det däremot, som om opinionsutvecklingen, att döma av Gallupundersökningar och fyllnadsval, tagit en vändning till fördel för den sittande konservativa regeringen. Ryktena om att Macmillan skall vädja till väljarna tidigare än förut beräknat ha också starkt tilltagit — det gäller att fånga in valvindarna innan de än en gång hinna kantra över på vänsterkanten. I Ryssland har Krustjev till synes ytterligare befäst sin maktställning genom att utrensa även Bulgarien. I Tyskland har regeringen Adenauer med framgång hävdat sitt grepp om folkmeningen, medan oppositionen fortfarande arbetar under samma svårighet att åstadkomma ett dragande program. Från Italien äro tecknen däremot i viss mån illavarslande och peka snarast åt en period med vacklande majoriteter och svaga och kortlivade regeringar i stil med vad Frankrike haft att dragas med. En kammarupplösning förefaller här mycket väl tänkbar för att söka skapa större klarhet och stabilitet. Ytterst olyckligt utföllo också de finska valen. Till följd av splittringen på socialdemokratiskt håll och agrarernas tillbakagång kommo

folkdemokraterna tillbaka från valurnorna som det starkaste partiet i riksdagen. Den vid årsskiftet pågående synnerligen olustiga regeringskrisen har på ett skrämmande sätt visat, hur utsatt för allvariga faror landets såväl yttre ställning som inre hållfasthet ånyo har blivit.

Intresset har emellertid så gott som helt varit koncentrerat på den inrikespolitiska utvecklingen i Frankrike, som också varit särdeles dramatisk. I mitten av mars stupade regeringen Gaillard på miss tankar för alltför stor villighet till eftergifter i Nordafrika. En av de sedvanliga oändliga regeringskriserna följde. Till sist gick budet efter många omgångar till folkrepubliken Pflimlin. Då emellertid denne misstänktes för att komma att bilda en vänsterinriktad kombination, som kunde tänkas beredd att kapitulera i Algeriet, utbröt den 13 maj en resning bland den franska befolkningen därstädes och med stöd från vissa delar av krigsmakten. Parismyndigheterna förlorade all ledning av den algeriska förvaltningen och olika säkerhetsutskott övertogo makten, det viktigaste bland dem under ledning av fallskärmsgeneralen Massu. Överbefälhavaren i Alger, general Salan, spelade en egendomlig dubbelroll såsom på en gång Parisregeringens förtroendeman och revoltmännens protektor. Händelserna i Algeriet förmådde äntligen kammaren i Paris till en kraftyttring. Den gav om-

sider Pflimlins nybildade regering ett övertygande förtroendevotum och utrustade den med mycket vittgående fullmakter.

Men timglasets var nu nästan utrunnet. Stämningen att hela systemet inte längre fungerade, att något nytt vore nödvändigt och att det denna gång gällde hela Frankrikes tillvaro, var vida utbredd. Ropen på general de Gaulle höjdes på många håll, och generalen själv förklarade sig den 15 maj redo att bli Frankrikes ledare, en förklaring som han ytterligare utvecklade några dagar senare. Det var tydligt, att han inte tänkte sig en statskupp utan ett makttillträde inom ramen för den gällande författningen men med obegränsade möjligheter att sedan reformera denna. Kammarrens vänsterpartier stretade emellertid emot, och utsikterna för ett inbördeskrig eller ett försök att med en folkfront under starkt kommunistiskt inflytande slå ned den nationella rörelsen syntes ej ringa. Emellertid framträdde nu krigsmakten såsom den enda effektiva maktfaktorn i landet. När resningen i Algeriet den 24 maj spred sig även till Korsika, blev det tydligt, att regeringen Pflimlin inte förfogade över pålitliga väpnade styrkor för att upprätthålla ordningen. Faran för en kupp med fallskärmsstyrkor mot själva Paris lär ha varit överhängande, och i detta läge satte presidenten Coty in alla sina krafter på att åvägbringa en regeringsbildning i lagliga former un-

der de Gaulle såsom uppenbarligen den enda vägen att rädda landet från totalt kaos. Den 31 maj fick generalen uppdraget, och följande dag beviljade nationalförsamlingen honom investitur med 329 röster mot 244. Vänsterpartierna hade spruckit i det avgörande ögonblicket, och särskilt vissa ledande socialdemokrater såsom förre presidenten Vincent Auriol och förre konseljpresidenten Guy Mollet framträdde som generalens medhjälpare.

Den regering, som bildades av de Gaulle, fick karaktär av en vittgående nationell samling. Vid sidan av en rad experter och generalens egna gamla förtroendemän inträdde flera av Frankrikes ledande politiker såsom ministrar: Pflimlin och Mollet såsom vice konseljpresidenter och högerchefen Pinay såsom finansminister. Kommunisterna och några andra intransigenta vänstermän såsom Mendès-France stodo helt isolerade och betydelselösa. Vid sommarens slut förelåg de Gaulles författningsförslag till folkomröstning. Det innebar en grundlig revision av de principer, som tillämpats med så bedrägliga resultat under de tredje och fjärde republikernas dagar. Makten förflyttades i stor utsträckning från kamrarna till regeringen och särskilt till republikens president; inflytandet från den amerikanska konstitutionen var här otvetydigt. Men de demokratiska och parlamentariska grundprinciperna kvarstodo.

Folkomröstningen fick karaktär av ett överväldigande förtroendevotum för de Gaulle, och detsamma gällde de val, som anordnades efter den nya författningens ikraftträdande. De gåvo till resultat ett katastrofalt bakslag för kommunisterna och de radikala, medan folkrepublikaner och socialdemokrater relativt väl höllo sina ställningar. Som segerherrar framstodo det nya, ännu rätt konturlösa gaullistiska partiet (för vilket generalen dock knappast övertagit något slags ansvar) och Pinays konservativa, vilka tillsammans besatte 320 platser av 465. Av dessa 320 fingo gaullisterna ej mindre än 188, trots att Pinay vid valets första omgång, där partierna gingo fram vart för sig, hade fått drygt 4 millioner röster mot gaullisternas 3,7. Kommunisterna, vilkas andel i väljarkåren dock endast hade sjunkit från 26 till 19 %, lyckades blott besätta tio mandat och radikalerna 13. En rad av de Gaulles speciella motståndare bland de sistnämnda, främst Mendès-France, föll igenom.

Det kan möjligen sägas, att valsegerns oväntat stora omfattning och då särskilt den oproportionerligt starka ställning, som den till sin kvalitet och sina syften föga kända gaullistgruppen erhållit, i fortsättningen kan försvåra för de Gaulle att som republikansk president vidareföra den ytterst moderata och samlande politik, som han

fört under de sju månaderna som konseljpresident. Framför allt kan detta vålla bekymmer, när han nu äntligen nödgats taga slutgiltig ställning till den svåra algeriska frågan, där hans egna åsikter tydligtvis äro långt måttfullare än flertalets bland dem, som bragt honom till makten.

Ett märkligt drag i årets händelser, som också bör noteras, är den inrikespolitiska utvecklingen i ett flertal av de nya stater, som tillkommit i Asien och Afrika. Redan tidigare hade i åtskilliga av dessa det inre händelseförloppet tagit en tydlig riktning åt diktaturen i olika former. Särskilt gällde detta flertal arabstater men även t. ex. Thailand. Under 1958 har nu militärdiktaturen ersatt ett mer eller mindre parlamentariskt styrelseskick i Pakistan, i Birma och i Sudan. Om man därtill lägger, att de inre förhållandena på Ceylon göra ett allt annat än uppmuntrande intryck, att Tunisien i realiteten är president Bourgibas diktatur, att i Indonesien det parlamentariska systemet helt upphört att fungera efter inbördeskriget och att oppositionens ställning i Ghana förefaller minst sagt besvärlig, så är det egentligen blott i Indien och i Israel, som någonting, som i alla fall påminner om västerländsk parlamentarisk demokrati, numera fungerar. Hur länge?